

ПОНАД ЗАХИСТ

Розробка міжсекторального гуманітарного реагування
на переміщення ЛГБТКІ+ у Польщі.

Humanitarian
Leadership
Academy

Save the Children

Понад Захист.

Розробка міжсекторального гуманітарного реагування на переміщення ЛГБТКІ+ у Польщі.

Це дослідження має на меті проінформувати гуманітарну спільноту та представників держави про те, як досвід гуманітарних криз може сформувати міжсекторальне та міжгалузеве реагування, яке буде інклюзивним, поважливим та тривалим для місцевих спільнот ЛГБТКІ+ та біженців.

Дослідницька команда: Саріан Ярош, Кот Кот, Дарін Лока, Ярміла Рибіцька (Queer Without Borders), Еліса Сандрі (HLA).

Графічний дизайн: Юлія Карван-Ястшембська

Фотографії: Агата Кубіс

Переклад: Юля Ткачук

Подяки: Цей звіт не був би можливим без активної участі окремих осіб та організацій, які щедро поділилися з нами своїм досвідом та експертизою. Ми дякуємо всім, хто долучився до створення цього звіту і хто щодня підтримує людей у русі.

Висловлюємо подяку Пьотру Колодзею, Елісі Сандрі, Іззі Квілтер та Павлу Мані з Гуманітарної лідерської академії за їхню постійну підтримку нашої діяльності та віру в цей проект.

Цей звіт було підготовлено за фінансової підтримки Disasters Emergency Committee (DEC) в рамках програми Sustainable Humanitarian Innovation for Transformation (SHIFT), яку реалізує Гуманітарна лідерська академія спільно з партнерами в регіоні.

ЗМІСТ

ЕВиконавчий Звіт	6
Таблиця Термінів та Скорочень	9
Вступ	12
Для кого цей звіт?	13
Методологія	14
Позиційність	16
Передумови та Контекст	16
Огляд прав ЛГБТКІ+ в Польщі	16
Огляд прав біженців та переміщення ЛГБТКІ+ до Польщі з 2021 року	17
Три шляхи переміщення ЛГБТКІ+	18
Мапування зацікавлених сторін	22
Державні установи та публічні послуги	24
Міжнародні актори	24
Місцеві організації, неформальні групи та міжсекторальні платформи	25
Аналіз даних	26
1. ПРИЙОМ. НАДАННЯ ПОСЛУГ ЛГБТКІ+ БІЖЕНЦЯМ ТА МІГРАНТАМ	27
Збір даних SOGIESC та оцінка вразливості	27
Гендерно-чутливий та орієнтований на SOGIESC переклад	30
Юридична допомога ЛГБТКІ+ біженцям та шукачам притулку	32
Допомога в перетині українського кордону	33
Захист у центрах прийому та тримання під вартою	35
Ключові висновки	43
2. ІНТЕГРАЦІЯ. РОЗПОДІЛ ДОВГОСТРОКОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ІНТЕГРАЦІЮ ЛГБТКІ+ БІЖЕНЦІВ	45
Розміщення	45
Кейсворк	47
Доступ до медичних послуг для ЛГБТКІ+ осіб	48
Ключові висновки	49

3. ІНТЕРСЕКЦІЙНА СПІВПРАЦЯ ТА МЕЙНСТРИМІНГ ПІДХОДУ SOGIESC	51
Інтерсекційне реагування та адвокація щодо переміщення ЛГБТКІ+ осіб	51
ПРИКЛАД 1: Взаємне навчання на рівні місцевої спільноти	52
Висновки:	53
ПРИКЛАД 2: Отримання квірового доступу та прийняття невидимості через ЛГБТКІ+ неформальні групи та транскордонні коаліції	54
Висновки	56
ПРИКЛАД 3: Адвокація найкращих практик: Мейнстрімінг SOGIESC та практичні рішення	56
Висновки	58
ПІДСУМОК	60
РЕКОМЕНДАЦІЇ	62
ДЛЯ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА АГЕНТСТВ ООН:	62
Для локальних організацій:	63
Для представників держави та відповідних органів:	63

ЕВИКОНАВЧИЙ ЗВІТ

*Ця криза була для нас новою, але не страшною.
Ми вже знали, що таке «страшно» (КПІ 11,
активіст_ка за права ЛГБТКІ+)*

Попри постійний розвиток гуманітарного сектора, переміщення ЛГБТКІ+ осіб і далі супроводжується ризиком невидимості, токенізму та неправильного спрямування допомоги. Тому розробка гуманітарного реагування, чутливого до потреб ЛГБТКІ+, завжди потребує добре поінформованої координації між урядовими, неурядовими та міжнародними акторами, щоб враховувати ризики, які вони можуть створювати один для одного, і водночас використовувати можливості, що виникають завдяки такій міжсекторальній співпраці.

Польща є вражаючим прикладом країни-члена ЄС, в якій нещодавно відбулося доведене зниження рівня захисту прав ЛГБТКІ+ (2015-2021 рр.), яка зіткнулася з двома гуманітарними кризами на своїх східних кордонах з Білоруссю та Україною. У нашому звіті досліджується, яким чином ця реакція надихнула місцевих та міжнародних надавачів допомоги на вирішення викликів, з якими стикаються ЛГБТКІ+ біженці та мігранти в Польщі, через призму локалізації та інтерсекційності. Таким чином, він має на меті проінформувати гуманітарну спільноту та представників держави про те, як цей досвід може сформувати міжсекторальну та інтерсекційну відповідь, яка буде інклюзивною, поважливою та тривалою для місцевих спільнот ЛГБТКІ+ та біженців (а також перехресних спільнот: спільнот ЛГБТКІ+ біженців).

Це дослідження базується на аналізі 19 глибинних інтерв'ю з експертами та гуманітарними працівниками, які надають допомогу ЛГБТКІ+ особам та/або біженцям у Польщі після 2021 року. Додатково воно спирається на безпосередній досвід надання такої допомоги на всіх етапах прийому та інтеграції (Queer Without Borders). Результати показують, що місцеві мережі формуються та розвиваються, обмінюючись ресурсами, найкращими практиками, отриманими уроками та навіть невдачами. Польські організації громадянського суспільства здебільшого зосереджуються на використанні власного доступу та експертизи в місцевому контексті ЛГБТКІ+, а не на підтримці національних органів

чи міжнародних рекомендацій. Це зумовлено головним чином низьким рівнем довіри до того, як державні органи ставляться до меншин — особливо до ЛГБТКІ+ спільноти — або ж зростаючим розчаруванням у тому, як міжнародні організації реагують на переміщення ЛГБТКІ+ осіб у межах Європи.

КЛЮЧОВІ РЕКОМЕНДАЦІЇ:

1. Підтримка місцевих організацій у програмуванні їхньої діяльності на основі комплексного та інтерсекційного підходу з метою адекватного реагування на особливі потреби груп населення, що зазнають перехресної дискримінації, таких як ЛГБТКІ+ біженці та мігранти.
2. Забезпечення трансферу експертизи у сфері підтримки ЛГБТКІ+ біженців від міжнародних гуманітарних організацій та місцевих організацій до органів державного управління та служб.
3. Створення та зміцнення мереж і партнерств для захисту ЛГБТКІ+ біженців та мігрантів. Пошук співпраці з іншими організаціями, які можуть мати ресурси, персонал або експертизу, необхідні для адекватного реагування на їхні потреби.

KUCHUKU
KONAKU

Refuge

SINCE 1851

BE PRO
BE
DE

Таблиця Термінів та Скорочень

центр колективного проживання	відкриті центри для тимчасового проживання біженців, переважно з України, створені по всій Польщі після 2022 року.
затримання, охоронувані центри для біженців	один із типів закладів для біженців у Польщі, без можливості пересування шукачів притулку, які очікують на рішення.
повномасштабне вторгнення в Україну	російська агресія проти України у 2022 році.
ILGA Europe	Міжнародна асоціація лесбійок та геїв.
мейнстрімінг інклюзії	сприяння інклюзії в гуманітарному програмуванні як наскрізному питанню, яке слід враховувати на різних етапах реагування в межах організацій.
ЛГБТКІ+	лесбійки, геї, бісексуали, трансгендерні, квір, інтерсексуальні та інші люди. Парасольковий термін.
ORAM	Організація для біженців та мігрантів.
пінквошинг (pinkwashing) та токенізм	Пінквошинг, також відомий як «rainbow-washing», - це стратегія використання повідомлень, які на перший погляд проявляють симпатію до ЛГБТКІ+ спільноти, для досягнення цілей, що мають мало або нічого спільного з рівністю та інклюзивністю ЛГБТКІ+, в тому числі маркетинг ЛГБТКІ+. Токенізм - це інструментальне використання чийсь ідентичності для того, щоб, наприклад, здаватися інклюзивним або толерантним.

Кластер/Робоча група з питань захисту	робоча група міжнародних та локальних неурядових організацій у межах Кластерної системи, яка координує реагування на потреби найбільш вразливих груп; наскрізні питання гуманітарного реагування.
прийом та інтеграція	два етапи гуманітарного реагування (у цьому випадку: реагування на потреби біженців): прийом – короткострокова допомога новоприбулим біженцям, що охоплює їхні першочергові потреби, інтеграція – більш структурована підтримка, головним чином у доступі до послуг.
квір, квір-френдлі	ще один парасольковий термін для позначення ЛГБТКІ+, який може бути образливим у неправильному контексті, квір-френдлі простори — це місця, адаптовані для забезпечення безпеки та комфорту ЛГБТКІ+ спільнот.
сейфгардінг (safeguarding)	Сейфгардінг означає захист здоров'я, права на приватність, безпеки, добробуту та прав людини; надання можливості жити без шкоди, насильства та нехтування.
SOGIESC	Сексуальна Орієнтація, Гендерна Ідентичність та Самовираження, Статеві Характеристики (Sexual Orientation, Gender Identity and Expression, Sex Characteristics)
статус біженця, додатковий захист або гуманітарна віза	Різні форми міжнародного та національного захисту в Польщі. Іноземцю надається додатковий захист, якщо його/її повернення до країни походження може становити ризик заподіяння шкоди через вирок смертної кари або її виконання, а також через загрозу катувань, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження. Гуманітарна віза є формою захисту, що надається через гуманітарні ризики або загрозу порушення прав людини, які існують у країні походження особи.

Тимчасовий захист для громадян України (UA)

Тимчасовий захист — це винятковий захід, спрямований на надання негайного та тимчасового захисту у разі масового прибуття або неминучого масового прибуття переміщених осіб з країн, що не входять до ЄС, які не можуть повернутися до своєї країни походження. Директива про тимчасовий захист 2001 року є інструментом ЄС для реагування на такі ситуації.

ВСТУП

Повномасштабне вторгнення в Україну у 2022 році привернуло увагу до вразливих груп, які часто залишаються поза увагою громадського співчуття чи гуманітарної спільноти - таких як ЛГБТКІ+ біженці та мігранти. Польща ніколи раніше не була безпосереднім реагувальником на гуманітарні кризи, а зіткнення з двома кризами - на українському та білоруському кордонах - одночасно означало, що їй довелося швидко адаптуватися і поєднувати міжнародні стандарти з місцевим контекстом, а також шукати біженців і надавати їм допомогу. У цьому звіті ми показуємо, як реагування на потреби біженців на польських кордонах з Україною та Білоруссю призвело до міжсекторальної співпраці на підтримку ЛГБТКІ+ спільнот у Польщі. Це також надихнуло місцеві та міжнародні гуманітарні організації на розробку нових рішень та партнерств для реагування на різноманітні потреби ЛГБТКІ+ біженців та мігрантів у межах ЄС. Це дослідження має на меті відповісти на наступні питання:

Як польська гуманітарна допомога відповідала потребам ЛГБТКІ+ біженців? Які уроки можна винести з цього досвіду для подальшого формування та інформування діяльності гуманітарних організацій у майбутньому?

Станом на грудень 2024 року в ЄС зареєстровано 963 000 біженців з України, які мають тимчасовий статус ЄС. Однак через відсутність збору даних та підрахунків немає навіть орієнтовної цифри щодо чисельності ЛГБТКІ+ шукачів притулку в різних вразливих групах. На білоруському кордоні відсутність даних є ще більш гострою, і загальний масштаб залишається невідомим. Однак задовго до російського вторгнення ЛГБТКІ+ біженці в Польщі вже стикалися з серйозними проблемами у доступі до захисту та сейфгардінгу від перекресної дискримінації. У той же час відбулися зміни в масштабах переміщення, раптова поява міжнародних організацій та цільового фінансування, а також посилення професіоналізму та місцевих мереж реагування. Їхній досвід був сформований колишнім опором і інтерсекційною солідарністю у відповідь на

системну квір-фобію і підтримувані державою антибіженські настрої в регіоні. Польща має історію квір-опору, яка вплинула на надання послуг ЛГБТКІ+ біженцям та мігрантам після 2021 року. Тому міжнародні актори, які прагнуть підтримати інтеграцію питань SOGIESC в цій частині Європи, повинні знати про передумови та найкращі практики, які вже існують або були розроблені.

Це дослідження має на меті вивчити перехід від допомоги на рівні спільнот ЛГБТКІ+ до гуманітарної допомоги, орієнтованої на SOGIESC. Ці результати можуть допомогти гуманітарній спільноті та представникам держави зрозуміти, як досвід гуманітарної кризи може сформувати міжсекторальне та інтерсекційне реагування, яке буде інклюзивним та поважливим як до місцевих ЛГБТКІ+ спільнот, так і до спільнот біженців. Що ще важливіше, він спирається на місцевий контекст для вирішення реальних проблем, що впливають на вразливі групи, а не хибно застосовує їх до певних ситуацій. Таким чином, досвід солідарності з ЛГБТКІ+ біженцями в Польщі може надихнути міжнародних акторів на формування ефективних рішень і визнання справжніх сильних і слабких сторін один одного, таких як гуманітарний доступ, довіра громади або процедури сейфгардінгу.

Для кого цей звіт?

Цей звіт призначений для місцевих і міжнародних гуманітарних працівників і правозахисників, які планують посилити свою роботу з вразливими групами в Центрально-Східній Європі та інших релевантних регіонах. Друга група - державні органи влади, місцеві та центральні органи влади, прикордонні служби, соціальні працівники та експерти з питань державної політики, які бажають створити більш безпечні та поважливі міжгалузеві заходи реагування на потреби ЛГБТКІ+ біженців у своїй повсякденній роботі. І, нарешті, він спрямований на інформування самих спільнот біженців і ЛГБТКІ+, щоб надихнути їх на створення тривалого і професійного реагування, яке відповідає найкращим місцевим і міжнародним стандартам.

МЕТОДОЛОГІЯ

Наведений нижче аналіз ґрунтується на 19 поглиблених інтерв'ю з працівниками місцевих гуманітарних і правозахисних організацій та членами неформальних груп, гуманітарними працівниками міжнародних організацій, юристами, перекладачами та медичними працівниками. Троє з ключових інформаторів належали до неформальних груп, у тому числі один представляє неформальну групу з Білорусі, яка працює в Польщі. Послуги, які надають респонденти, включають юридичну, медичну та матеріальну допомогу, збір даних та адвокацію, а також надання послуг з довгострокового проживання, ведення справ та подальшу психологічну підтримку.

Четверо з респондентів мали досвід переселення, в тому числі мали статус біженця, а двоє представляли групу, яка була змушена переїхати до Польщі через ризик переслідувань. Троє респондентів представляли міжнародні організації. Шістнадцять інтерв'ю було проведено польською, два - англійською та одне - українською мовами. Інтерв'ю тривали до 90 хвилин і були проведені в період з вересня по листопад 2024 року. Більшість (14) інтерв'ю були проведені онлайн, решта - особисто.

Усі респонденти були проінформовані про мету та вимоги дослідження і письмово або усно погодилися з ними. До респондентів зверталися, використовуючи займенники на їхній вибір. Деякі інтерв'ю містили два набори запитань, один з яких був призначений для окремого дослідження Save the Children щодо ведення квір-кейсів. Це було пов'язано з обмеженою кількістю людей, які спеціалізуються на цій роботі в Польщі, а також з прагненням поважати їх час.

Респондентів попросили описати свою роботу, послуги, які вони надають, виклики, з якими вони стикаються, потреби бенефіціарів_ок, співпрацю з національними та міжнародними акторами, а також уроки, винесені з їхнього досвіду. Їм також було запропоновано представити рекомендації, засновані на потребах ЛГБТКІ+ біженців.

У рамках цього дослідження не відбувався і не передбачався збір чутливих персональних даних.

Santander

Pekao

ALTUS

EL L'EL

Позиційність

Обидва дослідники ідентифікують себе як негетеронормативні, не мають попереднього досвіду вимушеної міграції. Обидва раніше проводили якісні дослідження з ЛГБТКІ+ та переміщеними особами та пройшли відповідну підготовку. Окрім досліджень, обидва беруть участь у прямій та непрямій допомозі ЛГБТКІ+ людям, які перебувають у процесі переміщення з 2021 року.

Передумови та Контекст

Для того, щоб зрозуміти перехресну дискримінацію щодо ЛГБТКІ+ біженців та гуманітарну відповідь місцевих акторів, важливо проаналізувати становище ЛГБТКІ+ осіб та біженців у Польщі за останні роки, включаючи бар'єри, з якими вони стикаються у доступі до державних послуг та реалізації своїх прав і свобод.

Огляд прав ЛГБТКІ+ в Польщі

З 2016 року Польща стабільно посідає останнє місце в рейтингу ILGA Europe серед країн-членів ЄС щодо дотримання прав ЛГБТКІ+¹. Прихід до влади правої партії «Право і справедливість» призвів до різкого погіршення якості життя ЛГБТКІ+ осіб, створення так званих зон вільних від ЛГБТКІ+, більшої поблажливості держави до насильства та мови ворожнечі в публічних дебатах і навіть до законодавчих переслідувань та наклепницьких атак на правозахисників ЛГБТКІ+². Як задокументовано Amnesty International, у 2016-2023 роках ЛГБТКІ+ стикалися з серйозними обмеженнями та утисками у реалізації свого права на протест, свободу вираження поглядів та зібрань, що мали ознаки юридичних переслідувань та незаконного поліцейського втручання і стеження, часто під риторикою захисту традиційних сімейних цінностей.

Станом на сьогодні зміна влади у жовтні 2023 року ще не призвела до очікуваних політичних чи законодавчих змін, незважаючи на передвиборчі обіцянки, такі як легалізація одностатевих цивільних партнерств. Також досі не внесена рекомендована Amnesty International та Human Rights Watch вимога внести зміни

1 П'ять років поспіль Польща посідає останнє місце в рейтингу ILGA Europe як країна-член ЄС, яка найменше захищає та поважає права ЛГБТКІ+ своїх громадян.

2 Amnesty International (2022), Вони ставилися до нас як до злочинців, www.amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2022/07/THEY-TREATED-US-LIKE-CRIMINALS-report-on-LGBTI-activists-in-Poland-Amnesty-International-EUR3758822022english.pdf

до Кримінального кодексу щодо внесення передумов пов'язаних з сексуальною орієнтацією та гендерною ідентичністю до каталогу злочинів на ґрунті ненависті та розпалювання ворожнечі (грудень 2024 року).³ Незалежний Експерт Організації Об'єднаних Націй з питань SOGI у попередньому звіті про свій візит до Польщі в листопаді 2024 року зазначив, що, незважаючи на помітне поліпшення риторики щодо ЛГБТКІ+, все ще існує нагальна потреба в конкретних правових змінах, оскільки *важливо запровадити захисні механізми для запобігання повторенню в майбутньому нападів на ЛГБТ з метою політичної вигоди*.⁴

Станом на 2024 рік трансгендерні люди в Польщі стикаються зі значними перешкодами в доступі до медичних послуг і переході, а юридична процедура зміни гендерного маркера в офіційних документах вимагає подачі позову до суду на власних батьків.⁵

Напади та обмеження свобод ЛГБТКІ+ супроводжувалися агресивною кампанією проти біженців та мігрантів, які стали політичним цапом-відбувайлом під час виборчих кампаній 2016 та 2023 років. Особливо у 2023 році це співпало з антибіженськими та сек'юритизаційними настроями в Європі, що знайшло своє відображення в Пакті ЄС про міграцію та притулок, перших спробах ухвалити Директиву ЄС про сприяння та національному законодавстві в регіоні.

Огляд прав біженців та переміщення ЛГБТКІ+ до Польщі з 2021 року

Що стосується правової бази, то Польща підписала Женевську конвенцію 1951 року та інші відповідні міжнародні положення, такі як Нью-Йоркський протокол 1967 року про статус біженців. Особи можуть звернутися за різними формами національного та міжнародного захисту в Польщі, такими як статус біженця, додатковий захист або гуманітарна віза, а також за різними формами легалізації перебування. Рішення про надання статусу біженця або додаткового захисту приймає Управління у справах

3 Amnesty International (2022), Вони ставилися до нас як до злочинців, www.amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2022/07/THEY-TREATED-US-LIKE-CRIMINALS-report-on-LGBTI-activists-in-Poland-Amnesty-International-EUR3758822022english.pdf

4 ILGA Europe (2024), Щорічний Огляд. Польща, https://www.ilga-europe.org/files/uploads/2024/02/2024_poland.pdf

5 ILGA Europe (2024), Щорічний Огляд. Польща, https://www.ilga-europe.org/files/uploads/2024/02/2024_poland.pdf

іноземців, і на час процедури особи розміщуються в центрах для іноземців (відкритих або під охороною). З березня 2022 року статус біженців з України регулюється спеціальним законом, який надає їм тимчасовий захист, свободу пересування та доступ до соціальних виплат.

Управління у справах іноземців⁶ підкреслює, що воно не збирає дані про заяви про надання притулку на основі критеріїв SOGIESC і не має іншої приблизної статистики щодо масштабу цих заяв. Проте вже у 2019 році польський омбудсмен вказав на серйозні адміністративні обмеження, з якими стикаються ЛГБТКІ+ люди, які звертаються за захистом у Польщі, а також на недолік відсутності збору даних та визнання заяв про надання захисту за критеріями SOGIESC.⁷ У свою чергу, звіт ORAM за 2024 рік також вказує на недостатнє визнання та підготовку державних служб для захисту прав ЛГБТКІ+ людей.⁸

Три шляхи переміщення ЛГБТКІ+

У 2024 році було очевидно, що масштаби переміщення ЛГБТКІ+ до Польщі помітно зросли, що характеризується появою нових і зміною вже існуючих маршрутів переміщення квір-людей до Польщі. Можна виділити три маршрути вимушеної мобільності ЛГБТКІ+ людей, які рятуються від переслідувань у країнах походження до Польщі, що з'явилися або змінилися в період між 2021 і 2024 роками.

Перший маршрут включає тих, хто тікає від переслідувань у Білорусі⁹ та Росії, зокрема, з Чечні¹⁰, де ситуація для ЛГБТКІ+ людей драматично погіршилася. Це виражається як у запровадженні дискримінаційного законодавства, так і в зростанні гомофобії та трансфобії в суспільстві, що часто призводить до насильства проти цієї групи з боку приватних осіб та державних органів. Другий

6 Парламент Польщі, запит на інформацію № 31375 до Міністерства внутрішніх справ (11.02.2022) <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=CBPB6T>

7 Офіс Уповноваженого з прав людини Польщі (2019), Правове становище негетеронормативних і трансгендерних осіб у Польщі, <https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/Raport%20RPO%20Sytuacja%20prawna%20os%C3%B3b%20LGBT%20w%20Polsce.pdf>

8 ORAM (2024), Мейнстримінг інклюдзії для ЛГБТКІ+ біженців, https://413ec0e2-e6a5-4637-92ec-8d0c4c7ba9a7.usrfiles.com/ugd/413ec0_ebe1caf9d0014f188700d5aea3e0373c.pdf

9 Krytyka Polityczna (2024), "Досить того, що міліціонери..." <https://krytykapolityczna.pl/swiat/bialorus-lgbt-protesty-makeout/>

10 Human Rights Watch (2023), Розкриваємо правду, <https://www.hrw.org/news/2023/09/12/setting-record-straight-chechnyas-anti-gay-purge>

маршрут стосується тих, хто перетинає польсько-білоруський кордон з 2021 року без білоруського громадянства, зокрема громадян Уганди, Афганістану, Ємену, Іраку та Ірану - країн, які широко відомі своїми активними переслідуваннями та утисками ЛГБТКІ+ осіб та організацій. Третій маршрут включає біженців, які рятуються від повномасштабної війни в Україні, серед яких значну репрезентацію становлять трансгендерні жінки та небінарні люди.

Біженці з Білорусі: Влітку 2021 року кількість біженців та шукачів притулку з Близького Сходу та Африки, які прибувають до Польщі через білоруський кордон, значно зросла через дії авторитарного режиму Лукашенка, причому деякі з них шукають захисту на основі SOGIESC. Спостережні організації повідомляють про систематичне насильство і жорстоке поводження з нерегулярними мігрантами, чиє право на притулок було порушене польською владою і прикордонними службами, без належної оцінки їхніх потреб і вразливостей - таких як критерії SOGIESC - і без надання базової гуманітарної допомоги. Внаслідок сек'юритизації кордонів ЄС та запровадження Польщею надзвичайного стану у вересні 2021 року білоруські та польські прикордонні служби застосували широкі заходи, включаючи примусове ув'язнення, погрози, сексуальне насильство та жорстоке поводження, відмову в наданні медичної допомоги, позбавлення сну та їжі, а також - у більшості випадків - пушбеки.¹¹ Активісти та міжнародні організації, зокрема Frontex, не отримали мандата від польської держави або вирішили не залучатися, а Асоціація «We Are Monitoring» задокументувала понад 22 тисячі звернень за допомогою та 89 смертей на польсько-білоруському кордоні з 2021 року¹², тоді як загалом УВКБ ООН зареєструвало 6 729 біженців та 948 шукачів притулку, які перетинали кордон з Білоруссю, до початку 2024 року. Ті, хто успішно подав заяву про надання притулку, здебільшого розміщуються в охоронюваних центрах утримання, не отримуючи належної медичної, юридичної та психологічної допомоги або отримуючи її в недостатньому обсязі.

Як повідомляє Гельсінська фундація з прав людини, ЛГБТКІ+ шукачі притулку поміщаються в охоронювані центри утримання на тривалий час, позбавлені необхідних умов, допомоги та оцінки вразливості, з підвищеним ризиком погіршення психологічного

11 Amnesty International (2022), Жорстокість, а не співчуття, <https://www.amnesty.org/en/documents/eur37/5460/2022/en/>

12 We Are Monitoring (2024), <https://wearemonitoring.org.pl/en/report/>

стану та квірфобного насильства з боку інших затриманих та працівників центрів для біженців.

Цей же кордон є також міграційним маршрутом для людей, які тікають з Білорусі та Росії, особливо після придушення протестів у Білорусі у 2020 році. Однак білоруси чи росіяни частіше легалізують своє перебування в Польщі за допомогою інших законних засобів, таких як гуманітарні та робочі візи. Поки Білорусь переглядає свій закон про «ЛГБТ-пропаганду», репресії проти ЛГБТКІ+ спільноти значно посилюються з кінця серпня 2024 року, а вимушене переселення ЛГБТКІ+ посилюється.

Біженці з України: У лютому 2022 року повномасштабна війна Росії проти України спричинила масове переміщення мільйонів біженців з України, включаючи ЛГБТКІ+ людей та інші вразливі групи¹³. Станом на грудень 2024 року в Польщі зареєстровано близько 963 000 українських біженців зі статусом тимчасового захисту ЄС. Це переміщення призвело до майже безпрецедентної мобілізації як у Польщі, так і в інших сусідніх країнах, а також до запровадження надзвичайних правових заходів на європейському рівні та мобілізації ресурсів світової гуманітарної спільноти¹⁴. Перші місяці виявили нерівні стандарти гуманітарної допомоги вимушеним переселенцям залежно від траєкторії міграції, гуманітарного доступу та державного підходу, що підриває неупередженість та нейтральність гуманітарної діяльності¹⁵. Водночас, надзвичайні правові та фінансові заходи дозволили зміцнити спроможність місцевих акторів як тих, хто першими реагує на надзвичайні ситуації, які фактично мають гуманітарний доступ, довіру та необхідну експертизу щодо вразливих груп населення, а також канали зв'язку для комплексного реагування на їхні потреби¹⁶.

Немає даних про те, скільки ЛГБТКІ+ людей було переміщено з України внаслідок вторгнення, але, за оцінками, їхня кількість сягає

13 Jarosz, Klaus (2023), Польська школа допомоги, <https://konsorcjum.org.pl/en/report-the-polish-school-of-assistance/>

14 Groupe URD (2024), Зобов'язання щодо локалізації за Великою угодою, <https://reliefweb.int/report/poland/grand-bargain-localization-commitments-poland-case-study-june-2024>

15 Amnesty International (2023), Жорстокість, а не співчуття на інших кордонах Європи, <https://www.amnesty.org/en/documents/eur37/5460/2022/en/>

16 Bryant, Hargrave, Jarosz et al. (2024), Наративи та Реагування на ситуацію в Україні <https://odi.org/en/publications/narratives-and-the-ukraine-response-implications-for-humanitarian-action-and-principles/>

300 000¹⁷. Існуючі дослідження щодо прийому біженців з України¹⁸ свідчать про те, що ЛГБТКІ+ біженці стикаються з серйозними обмеженнями та дискримінацією у доступі до базових послуг від державних органів¹⁹, і часто змушені покладатися на інтервенції та послуги з розміщення, що пропонуються організаціями громадянського суспільства. Однак за межами великих мегаполісів така підтримка недоступна, здебільшого через обмежену підтримку або відсутність неурядових організацій, які могли б відповісти на їхні потреби. Деякі біженці з України покладаються на периферійні колективні центри через складну економічну ситуацію, з якою вони стикаються, і втому від співчуття в польському громадянському суспільстві, що додає додатковий рівень вразливості і часто створює дистанцію між біженцями та надавачами допомоги.

Вочевидь, існують фундаментальні відмінності в досвіді людей з різних траєкторій переміщення ЛГБТКІ+. Якщо ті, хто перетинає білоруський кордон, мають досвід тривалого утримання в охоронюваних центрах, то ті, хто має українське громадянство, не мають такого досвіду і найчастіше шукають приватне житло або колективні центри. Попередній аналіз також свідчить про нерівномірний доступ до гуманітарної підтримки залежно від обраного маршруту, що пов'язано з пріоритетністю фінансування прийому українських біженців.

Усі три «групи» стикаються з різними системними викликами в Польщі на етапах прийому та інтеграції, такими як доступ до правових процедур і соціальних послуг, безпечне помешкання та доступ до послуг охорони здоров'я.

Мапування зацікавлених сторін

У наведеному нижче фрагменті відображені ключові позиції та інституції в Польщі, які займаються покращенням становища ЛГБТКІ+ біженців та мігрантів.

17 Shevtsova, M. (2024), Квіпування переміщення, <https://reliefweb.int/report/ukraine/queering-displacement-state-ukrainian-lgbtq-community-during-russian-full-scale-invasion>

18 ORAM (2024), Мейнстрімінг інклюзії для ЛГБТКІ+ біженців, https://413ec0e2-e6a5-4637-92ec-8d0c4c7ba9a7.usrfiles.com/ugd/413ec0_ebe1caf9d0014f188700d5aea3e0373c.pdf

19 Devex (2023), Чи прихильно Польща прийняла ЛГБТК-біженців?, <https://www.devex.com/news/devex-newswire-has-poland-welcomed-lgbtq-refugees-103432>

HOT FREE FOOD

БЕЗКОШТОВНА ПИТАННЯ ІХА

Державні установи та публічні послуги

Управління у справах іноземців при Міністерстві внутрішніх справ головним чином відповідає за розгляд заяв про надання захисту. На центральному рівні важлива моніторингова роль покладена на Офіс Омбудсмена та Міністра з питань рівності (2023 рік). Прикордонна служба відповідає за прийом заяв про надання захисту на регулярних і нерегулярних пунктах перетину кордону. Адміністрування центрів для біженців та центрів колективного розміщення залишається вирішальним у забезпеченні безпечного середовища для ЛГБТКІ+ біженців, які перебувають у вразливому становищі.

Міністерство праці, сім'ї та соціальної політики відіграє важливу роль у плануванні та підтримці інтеграції біженців, а функція Міністерства громадянського суспільства (2023) має потенціал для посилення стійкості місцевих організацій, що надають вищезгадані послуги. На місцевому рівні в деяких містах існують посади Уповноваженого з питань рівності та координаторів з надзвичайних ситуацій, які є важливими союзниками в інклюзивному реагуванні на потреби біженців на місцевому рівні.

Міжнародні актори

У контексті гуманітарного реагування Польщі на потреби ЛГБТКІ+ важливою була діяльність двох робочих груп - «Захист» та «Притулок», які послідовно координували УВКБ ООН, МОМ та «Хабітат для людства». Адвокаційна підтримка, збір даних і навчання в рамках реагування на потреби біженців SOGIESC здійснювалися під егідою ORAM, Міжнародного комітету порятунку, Plan International, Save the Children і Академії гуманітарного лідерства.

Більшість міжнародних акторів, присутніх на польсько-українському кордоні, не мали прямого доступу до білоруського кордону або вирішили не брати в ньому безпосередньої участі. Тому їхня роль в обох випадках реагування часто була нерівномірною. Організація «Лікарі без кордонів» (MSF) працює безпосередньо на цій ділянці кордону найдовше, але не пропонує підтримки, спеціально призначеної для ЛГБТКІ+ осіб.

Місцеві організації, неформальні групи та міжсекторальні платформи

Місцеві організації та неформальні групи можна класифікувати за напрямком допомоги, цільовою аудиторією, статусом реєстрації, стажем роботи, територією діяльності - білоруський чи український прийом - або за тим, на кого вони орієнтовані: на ЛГБТКІ+ осіб чи мігрантів. Організації, очолювані мігрантами, транскордонні квір-колективи, спостережні групи, а також коаліції та об'єднання інших організацій відіграють особливу роль у підтримці ЛГБТКІ+ біженців. Прикладами таких організацій є групи, що займаються питаннями міграції, такі як Група Границя, Польська добровільна гуманітарна допомога (РОРН), Міграційний консорціум, Ініціатива «Наш правозахисник» та Форум НУО «Разом». У сфері прав ЛГБТКІ+ ключовою коаліцією є Коаліція міст, що марширують. Поєднуючи обидва напрямки, існує неформальна група «Queer Without Borders». Крім того, окрему категорію підтримки становлять добре відомі польські гуманітарні організації, такі як Польська гуманітарна акція та Польський центр міжнародної допомоги.

До того ж, існує багато неформальних груп допомоги, які надають підтримку або збирають кошти для ЛГБТКІ+ біженців у цьому регіоні Європи, які вирішили не реєструватися або залишатися в тіні через ризик кримінального переслідування з боку своїх країн походження (Білорусь, Росія). Слід зазначити, що деякі з цих колективів опинилися в Польщі в результаті втечі з країн походження, як правило, з Білорусі або України.

АНАЛІЗ ДАНИХ

Там, де є щось справжнє, немає нікого. Стільки різних експертів, стільки інклюзії, але коли моя негетеронормативна дитина стоїть на порозі депортації - тиша. (КП 8, активіст_ка неформальної групи)

У цьому аналізі розглядається розвиток польського гуманітарного реагування на потреби ЛГБТКІ+ на різних етапах, відповідно, прийому та інтеграції, з особливим акцентом на документуванні прикладів міжсекторальної співпраці, передових практик та застосовних заходів щодо так званого «мейнстримінгу інклюзії».

У першому та другому розділах описуються етапи прийому та інтеграції ЛГБТКІ+ біженців та мігрантів у Польщі через призму потреб та пропонованої допомоги. Третій розділ демонструє приклади співпраці між різними учасниками цього процесу реагування та пропонує варіанти того, як ця співпраця та знання можуть бути консолідовані та впроваджені в інших регіональних контекстах, де необхідна індивідуалізована та локалізована допомога для ЛГБТКІ+-спільноти.

1. ПРИЙОМ. НАДАННЯ ПОСЛУГ ЛГБТКІ+ БІЖЕНЦЯМ ТА МІГРАНТАМ

На цьому кордоні їм байдуже, чи ти гетеросексуал_ка, чи ні. Ти можеш бути вагітною, трансгендер_кою, ким завгодно, і все одно [прикордонники] тебе виженуть (КП 6, юридична ОГС)

До осені 2021 року інтерсекційна відповідь на потреби ЛГБТКІ+ біженців та мігрантів у Польщі або не існувала, або обмежувалася юридичними організаціями, які надавали підтримку в рідкісних провадженнях щодо правового статусу, через невелику кількість біженців, які зверталися за захистом за цією підставою. Прийом на білоруському, а потім у 2022 році і на українському кордоні прискорив розширення послуг з прийому ЛГБТКІ+ біженців та мігрантів.

Інтенсифікація нерегулярних перетинів білоруського кордону після 2021 року призвела до збільшення кількості заяв на отримання статусу біженця на підставі критеріїв SOGIESC, які розподіляються між кількома юридичними організаціями, такими як Асоціація з юридичного втручання та Гельсінська фундація з прав людини. Допомога, яка надавалася ЛГБТКІ+ на білоруському кордоні, була переважно правовою і надавалася місцевими організаціями, тоді як на українському кордоні місцеві та міжнародні актори надавали пріоритет медичній допомозі в доступі до переходу та підтримці в забезпеченні безпечного тимчасового проживання.

Збір даних SOGIESC та оцінка вразливості

Як зазначалося раніше, державні органи влади та прикордонні служби не збирають офіційних даних про заяви на отримання статусу біженця на підставі SOGIESC.²⁰ За словами активіста, який працює на польсько-білоруському кордоні: *Ми не збираємо ці дані, тому що в нас немає в цьому потреби. Мене не дивує, що держава їх не збирає, бо їй це незручно* (КП 11).

²⁰ Парламент Польщі, інформаційний запит № 31375, <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=CBPB6T>

OBIEKT
CHRONIONY
WSTĘP WIEZIONYM
WSTĘP WIEZIONYM

Кілька респондентів згадували про спроби збору даних про ЛГБТКІ+ переміщених осіб для конкретних програмних або адвокаційних цілей, але всі вони зазначили, що дані залишаються дуже фрагментарними. Про це заявив представник громадської організації: *Ми знаємо, що це важливі дані, але не зовсім розуміємо, навіщо і як їх безпечно отримати (...) Я думав, що цим ми зможемо показати комусь із можновладців, що є більше і треба почати думати про це системно. Тільки через рік я бачу, що у нас їх дуже мало, і тим легше махнути рукою і сказати, що це не має значення* (КП 3). Як зазначають юридичні організації, неналежне поводження з конфіденційними даними вразливих груп наражає на ризик як їх самих, так і організації, що надають допомогу. Окрім небезпеки кримінального переслідування (за сприяння міграції), вони також можуть ненавмисно розкрити конфіденційні дані та поставити під загрозу безпеку ЛГБТКІ+ осіб, які через них проходять. Співробітник організації, яка займається моніторингом та звітуванням про ситуацію на кордоні, зазначає, що камінг-аут на кордоні є небезпечним і малоймовірним.²¹ Мало того, що особа стикається з прикордонниками та поліцією під час звернення за захистом, що не є безпечною та комфортною ситуацією для камінг-ауту, так ще й часто має попередній досвід насильства на кордоні та дискримінації/переслідування з боку державних службовців. Асоціація «We Are Monitoring» не збирає дані щодо категорій SOGIESC, хоча збирає їх щодо інших чинників вразливості²². Для біженців, які застрягли на білоруському кордоні, часто після неодноразових пушбеків, прикордонник або військовий може відображати силові структури, які активно переслідують ЛГБТКІ+ осіб у країні їхнього походження/транзиту. Зазвичай лише на наступному етапі подорожі, часто лише в центрі для біженців, людина може набратися впевненості, щоб пояснити, що сексуальна орієнтація або гендерна ідентичність є важливим фактором для її втечі, з чого виникає заява на отримання статусу біженця за ознакою SOGIE²³. Для такої впевненості може знадобитися інформація про те, що така можливість існує або що вона може бути важливою частиною (чи навіть підставою) заяви.

21 Espinoza, Hampton et al (2024), Позасудове прикордонне примусове виконання заходів щодо ЛГБТКІ+ шукачів притулку, <https://academic.oup.com/jrs/advance-article/doi/10.1093/jrs/feae031/7689739>

22 Веб-сайт We Are Monitoring, <https://wearemonitoring.org.pl/en/home/>

23 Chelvan, S. "Підніми руки, якщо ти відчуваєш любов," Журнал з питань імміграції, притулку та національного законодавства, 25, № 1 (2011): 55; УВКБ ООН (2012). Наставни щодо міжнародного захисту № 9: Заявки на статус біженця на підставі сексуальної орієнтації та/або гендерної ідентичності в контексті статті 1(А)2 Конвенції 1951 року та/або Протоколу 1967 року щодо статусу біженців.

Наскільки нам відомо, мінімальна оцінка вразливості та скринінг на польських кордонах враховує такі фактори, як вік та інвалідність, але не враховує сексуальну орієнтацію чи гендерну ідентичність²⁴. Юристи та гуманітарні працівники повідомляють, що інформація про SOGIESC-статус шукачів притулку на білоруському кордоні здебільшого ігнорується прикордонними службами, навіть якщо вона належним чином зафіксована. Така оцінка вразливості має вирішальне значення, оскільки вона має на меті допомогти інформувати працівників, які працюють на передовій, і осіб, які приймають рішення, про важливість чинників вразливості для прийняття рішень про затримання і перенаправлення, про альтернативи затриманню і варіанти підтримки в контексті процедур надання притулку²⁵. У контексті українського прийому така оцінка також ніколи не координувалася і не проводилася, і в основному українські прикордонні служби проводили індивідуальну оцінку та перевірку безпеки транс-людей виключно з метою виконання призову на військову службу.

Гендерно-чутливий та орієнтований на SOGIESC переклад

Однією з ключових перешкод, з якими стикаються ЛГБТКІ+ біженці на нерегулярних переходах або в центрах утримання, є відсутність кваліфікованого або гендерно-чутливого перекладача під час інтерв'ю, що проводяться Управлінням у справах іноземців. Це значно знижує шанси на позитивний результат для успішного розгляду заяви про надання притулку, підриваючи оцінку достовірності²⁶. Один з перекладачів, який брав участь в інтерв'ю, зазначає, що ставлення і підготовка перекладачів до роботи з ЛГБТКІ+ людьми іноді визначає їхній успіх у процедурі надання притулку, оскільки нерідко перекладач є першою людиною, з якою заявник на своїй рідній мові розповідає про особливо приватний і особистий аспект свого життя: *Для них дуже важливо відчувати себе в безпеці під час такої співбесіди. Якби вони дали нам хоча б п'ять хвилин чи дві, щоб ми познайомилися ближче. Хотілося б, щоб іноді можна було сказати: не бійся, все залишиться в цій*

24 ORAM (2024), Мейнстрімінг інклюзії для ЛГБТКІ+ біженців, https://413ec0e2-e6a5-4637-92ec-8d0c4c7ba9a7.usrfiles.com/ugd/413ec0_ebe1caf9d0014f188700d5aea3e0373c.pdf

25 УВКБ ООН (2016), Інструмент для скринінгу вразливостей, <https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/57fe30b14.pdf>

26 Humanity in Action (2017), Неймовірно квірово. Притулок на підставі сексуальності в Європі, https://humanityinaction.org/knowledge_detail/incredibly-queer-sexuality-based-asylum-in-the-european-union/

кімнаті, скажи справжню причину (...) Якби хтось сказав мені це кілька років тому, я б тоді не збрехав (КП 7). Більше того, експерти зазначають, що нечутливий переклад лише сприяє інституційній «глибоко вкоріненій культурі невіри»²⁷, за якої оцінка достовірності особи ускладнюється неточностями у свідченнях, але також втраті довіри до легітимності процесу, власних свідчень або агентності²⁸.

У випадку з реагуванням на ситуацію з біженцями, група перекладачів - часто з досвідом біженства - стихійно сформувалася на білоруському кордоні і була найнята міжнародними організаціями та агенціями. На противагу цьому, для реагування на ситуацію в Україні більшість міжнародних ОГС наймали україномовний персонал.

Однак аналіз матеріалів свідчить про те, що багато з цих перекладачів не пройшли гендерно-чутливої та орієнтованої на SOGIESC перекладацької підготовки.

Юридична допомога ЛГБТКІ+ біженцям та шукачам притулку

Таких випадків у нас точно побільшало. Раніше це був один випадок на кілька років, зараз - кілька на рік (КП 4, міграційний юрист)

Роль юридичних організацій у підтримці ЛГБТКІ+ новоприбулих виявилася надзвичайно важливою. Спеціалізована та надійна мережа юридичних організацій у співпраці з Національною асоціацією адвокатів та кількома юридичними фірмами створила комплекс механізмів підтримки людей на польсько-білоруському кордоні, в тому числі ЛГБТКІ+ осіб. Спектр пропонованої підтримки включає процедури легалізації перебування, процедури оскарження, запити на захист і відшкодування, скарги на дії прикордонників, запити на звільнення з примусового утримання, серед іншого.

У минулому ці організації рідко мали значний досвід судових процесів у справах ЛГБТКІ+, за винятком поодиноких випадків з Чечні та Уганди. Однак більшість з них мають досвід

27 <https://www.frontiersin.org/journals/human-dynamics/articles/10.3389/fhumd.2021.693308/full>

28 <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1068316X.2022.2044038>

надання допомоги особам, які перебувають під загрозою кримінального переслідування, та юридичної підтримки жертвам цілеспрямованого насильства з боку державного апарату. Організації також надавали правову підтримку особам, які перебувають під вартою, та інформували відповідні установи, зокрема Національний механізм запобігання катуванням при Офісі Омбудсмана, про стандарти їхньої роботи з клієнтами.

Наша організація знає, як працювати з [ЛГБТКІ+] людьми, але тут немає бажання співпрацювати [з боку держави]. Подивіться, з чим ми маємо справу. (...) Затримання? Там нічого не працює: позбавлення свободи, ніякого комфорту співбесіди з клієнтом, доступу. Адже це чутливі люди, і хтось може почути, і що тоді? » - розповідає один з адвокатів з правозахисних організацій (КП 4).

Однією з головних проблем, з якою стикаються ЛГБТКІ+ біженці, є нагальна потреба легалізувати своє перебування в Польщі та розібратися в складній правовій системі країни. Це також вказує організаціям на необхідність подальшого навчання або консультацій експертів. Однак організації повідомляють, що більшість юристів, які спеціалізуються на справах ЛГБТКІ+, працюють у великих польських містах, що ускладнює їхній доступ до клієнтів в інших регіонах та надання їм підтримки.

Допомога в перетині українського кордону

Для ЛГБТКІ+ людей однією з перших задокументованих проблем повномасштабного вторгнення стала складність, а в деяких випадках і неможливість перетину кордону для інтерсексуальних і трансгендерних людей, особливо для транс жінок і небінарних людей, які мають чоловічі гендерні маркери у своїх документах²⁹. Ці люди часто заявляли про страх бути призваними на військову службу через трансфобію в українській армії³⁰. Багато трансгендерних людей та деяких інтерсекс-людей в Україні не мають ідентифікаційних документів з гендерними маркерами, які б чітко відповідали їхній гендерній ідентичності. В умовах війни це особливо проблематично для трансгендерних та інтерсексуальних

29 ILGA Europe (2022), Інформаційна довідка. Перетин кордону для ЛГБТІ+ з України <https://www.ilga-europe.org/files/uploads/2022/07/Briefing-Note-Border-Crossing-LGBTI-Ukraine.pdf>

30 The Conversation (2023), Українські ЛГБТК+ військовослужбовці, <https://theconversation.com/ukraines-lgbtq-soldiers-call-for-more-rights-as-russia-forces-minorities-into-active-service-239973>

жінок, яких досі часто маркують як людей чоловічої статі. Через це їм відмовляють у проходженні внутрішніх блокпостів або виїзді з України, оскільки, відповідно до їхніх ідентифікаційних документів, вони підпадають під дію воєнного стану та військової мобілізації, яка поширюється на чоловіків. Перетин кордону визначався як наявність у цих осіб діагнозу «розлад гендерної ідентичності» (далі «F64») та відповідних медичних і юридичних документів³¹, так і чинниками, що перебували поза їхнім контролем, наприклад, ставленням прикордонних служб та українських військових. Особливо в перші місяці вторгнення їм допомагали волонтери, юристи та захисники прав транссексуалів, які підтримували їх, надаючи відповідну документацію. Також транс-чоловіки стикалися з труднощами через те, що рішення, прийняті медичними комісіями в Україні, практично не були послідовними³².

Однією з таких інформаційних платформ є Tranzycja.pl, що містить інформацію про те, як виїхати з країни, безпечно перетнути кордон з Польщею і знайти безпечний притулок³³. Він пропонує рекомендації щодо подальших дій залежно від наявності документально підтвердженого діагнозу F64, практичну інформацію про перетин кордону, допомогу в пошуку притулку або отримання гормонів та інших необхідних ліків. Також було запущено чат-бот для ЛГБТКІ+ українців у Telegram, який спочатку надавав допомогу в режимі 24/7. Як зазначає один з активістів Tranzycja.pl: *У нас були люди, які не встигли вчасно зібрати пакет документів і нашітовхнулися на «стіну» з українського боку, тому що з їхньої точки зору вони були чоловіками, здатними захищати країну. А якщо вони не хотіли захищати країну, то були боягузами (...) Ми пояснювали, за підтримки друзів з українських організацій, що як жінки вони не підлягають призову, і крок за кроком показували, як безпечно і легально перетнути кордон і шукати підтримки в Польщі. Без почуття провини і сорому (КП 18).*

Ті особи, яким вдалося дістатися Польщі різними способами, зіткнулися з додатковими проблемами. Це пов'язано з відмінностями в процедурі гормонального переходу та різним

31 Tranzycja.pl (2024), <https://tranzycja.pl/en/publications/transgender-people-ukraine/>

32 OutRight International (2023). Транскордонний перетин, https://outrightinternational.org/sites/default/files/2022-09/Transborder%20crossingbrief_EN.pdf

33 Ibid.

доступом до рецептів і ліків у Польщі та Україні³⁴. Відсутність ліків може, в крайньому випадку, призвести до гормонального дисбалансу, детранжишна та серйозних проблем зі здоров'ям, що призведе до спроб самотійно їх здобути та вживати.

Аналіз зібраних даних свідчить про те, що місцеві організації вважають, що інформаційно-просвітницька діяльність міжнародних акторів щодо ЛГБТКІ+ біженців на кордоні та в пунктах прийому «відстає від реальних потреб», а в деяких випадках недостатньо інтегрована в регіональний контекст. Один український гуманітарний працівник зазначив, що інформаційні листівки, які розповсюджуються на українських прикордонних переходах, містять посилання на польськомовні веб-сайти або неактивні посилання. Інший зазначив, що інформаційна довідка УВКБ ООН, незважаючи на веселкові прапори і висловлювання підтримки, не змогла надати йому інформацію про реальне становище трансгендерних людей у Польщі.

Захист у центрах прийому та тримання під вартою

У більшості випадків у Польщі, залежно від траєкторії переміщення, особу розміщують у відкритому або охоронюваному центрі затримання для іноземців, пункті колективного розміщення, приватному житлі або тимчасовому притулку, який найчастіше утримується неурядовими організаціями. Це не стосується українських біженців після 2022 року, які отримують статус тимчасового захисту і - за відсутності альтернативи - можуть бути направлені до пункту колективного розміщення (не центру для біженців).

ЛГБТКІ+ особи, які утримувалися в охоронюваних місцях утримання під вартою, стикалися з погіршенням фізичної безпеки та психологічного благополуччя, а також з відсутністю доступу до юридичної та медичної допомоги³⁵. Незважаючи на законодавче зобов'язання видати рішення у встановлений законом термін, люди, які перебували під вартою, чекали на нього до 20 місяців. За даними юридичних організацій, це особливо травмувало ЛГБТКІ+ осіб, наражаючи їх на напади з боку інших затриманих та погіршуючи їхнє відчуття ізоляції. Один з опитаних пояснив,

34 OutRight International (2022), Короткий огляд транскордонного перетину, https://outrightinternational.org/sites/default/files/2022-09/Transborder%20crossingbrief_UA.pdf

35 Польський міграційний форум (2024), Всі навколо нас страждають <https://forummigracyjny.org/en/everyone-around-is-suffering/>

що доступ до затриманих залежить від примхи адміністрації центру, а психологічна чи медична підтримка, яку пропонує держава, є незначною, тоді як персонал потребує підготовки для роботи з ЛГБТКІ+ людьми.

Респонденти цього дослідження стверджують, що центри колективного розміщення біженців у Польщі також не були підготовлені до розміщення ЛГБТКІ+ біженців, які тікають з України. З огляду на такі масштаби переміщення, з адміністративної

точки зору стало необхідним створити центри колективного розміщення по всій країні. Однак такий підхід з часом примножив виклики для вразливих груп, не задовольняючи особливі потреби та ще більше ізолюючи ЛГБТКІ+ біженців від установ, які могли б надати вкрай необхідну допомогу, розмістивши їх у віддалених регіонах Польщі³⁶. Більше того, згідно зі звітом з моніторингу центрів колективного розміщення біженців у шести регіонах Польщі за 2023 рік, публічна демонстрація ЛГБТКІ+-френдлі плакатів (іноді з QR-кодом) із символами веселки на видимих ділянках спільних просторів порушувала процедури сейфгардінгу. Такий підхід збільшував ризик квірфобного насильства, замість того, щоб забезпечити безпеку та приватність.

36 Jarosz. (2024), У початковій точці, <https://konsorcjum.org.pl/en/at-the-starting-point-monitoring-of-collective-accommodation-for-ukrainian-refugees/>

Тренінг для державних службовців Управління у справах іноземців з питань захисту ЛГБТКІ+

У жовтні 2024 року за ініціативи УВКБ ООН у Варшаві відбувся навчальний курс для майже 60 представників Управління у справах іноземців та адміністрації центрів для біженців. Його провели організації «Queer Without Borders» та «Кухня конфлікту» (в рамках проекту Академії гуманітарного лідерства), Асоціація «MOVA», Асоціація з юридичного втручання та «Лямбда Польща».

В рамках тренінгу представники адміністрації отримали знання про процедури надання притулку, вразливі на SOGIESC, національну та міжнародну законодавчу базу, оцінку достовірності ЛГБТКІ+ осіб, шанобливий переклад, а також про ризики та виклики, з якими стикаються ЛГБТКІ+ люди в усьому світі. Учасники мали можливість перевірити свої навички на практиці, проводячи пілотні співбесіди та дискутуючи з експертами.

Державна адміністрація в Польщі, особливо Управління у справах іноземців, відіграє важливу роль у прийомі та забезпеченні правового становища ЛГБТКІ+ шукачів притулку. Тому такі тренінги є життєво важливими як для місцевих організацій, так і для державних службовців, щоб оцінювати заяви, мотивовані SOGIESC, з повагою, безпечно і без ретравматизації. Залучення державного сектору та експертних організацій громадянського суспільства має вирішальне значення для забезпечення постійних соціальних змін, інклюзивного реагування та мейнстримінгу SOGIESC навіть тоді, коли міжнародні суб'єкти вирішують піти з країни.

Крім того, продовження закриття місць колективного проживання в муніципалітетах створює серйозний ризик бездомності для ЛГБТКІ+ біженців, за даними місцевих організацій: *Зрозумійте, що коли ти квірова людина, біженець, вибір є один, або жоден (...) Якщо вони закривають таку точку, де ти близький до таких, як ти, до квір-організацій, до якогось замітника життя, то що залишається? Шукати щастя на приватному ринку або в якомусь віддаленому селі, де ти почуватимешся так, ніби втратив своє*

життя ('ніби програв життя') - пояснює один з місцевих кейс-воркерів (КП 10).

Як короткострокове, так і довгострокове житло для ЛГБТКІ+ людей, безпека від насильства, сейфгардінг та фінансова доступність мають бути пріоритетними³⁷. Оскільки ЛГБТКІ+ біженці особливо наражені на небезпечні умови та відсутність суспільної підтримки³⁸, ризик бездомності або експлуатації зростає, як підкреслили представники трьох організацій, що надають короткостроковий та середньостроковий притулок для ЛГБТКІ+ біженців. Як зазначає експерт міжнародної організації, центри тимчасового перебування та центри короткострокового розміщення повинні надавати ЛГБТКІ+ особам чітку інформацію про можливі форми підтримки, що пропонуються іншими державними або недержавними акторами, з урахуванням їхніх специфічних потреб. Цю інформацію також може надавати персонал центру до того, як бенефіціар його покине, безоплатно та з дотриманням повної конфіденційності.

Місцеві юридичні організації вказали на складність отримання коштів на юридичну підтримку ЛГБТКІ+ біженців у Польщі та ведення переговорів з партнерами проекту, особливо під час роботи в охоронюваних центрах з неукраїнськими біженцями. Як підкреслив міграційний юрист: *Для МНУО це не була чиста гуманітарна допомога чи базова потреба (...) Це була відповідальність держави, польська держава має ресурси для надання такої допомоги, то чому ми їй надаємо?* (КП 4). Організація, яка надавала психологічну допомогу людям у охоронюваних центрах, зіткнулася з подібними обмеженнями і врешті-решт була змушена закрити свою програму психологічної підтримки для людей, які перебувають під вартою. Обидва респонденти наголосили на вирішальній ролі психологічної та юридичної допомоги в безпосередній роботі з ЛГБТКІ+ людьми, які потенційно можуть зазнати значного та незаконного насильства на кордоні, тривалої ізоляції, безкарності прикордонних служб та порушення процедур надання притулку..

37 Notes From Poland (2022), Безпечні доми пропонують притулок бездомній ЛГБТКІ+ молоді в Польщі <https://notesfrompoland.com/2022/06/27/safe-houses-offer-shelter-to-homeless-lgbt-youths-in-poland/>

38 Collins & McDowell(2023), Перехресні бар'єри: Формування житлової вразливості для ЛГБТКІ+ біженців в Альберті, Канада, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14036096.2023.2282655>

Значущість психологічної допомоги ЛГБТКІ+ біженцям, які перебувають у місцях утримання під вартою

Охоронювані центри для біженців є пенітенціарними за своєю природою. Існують задокументовані випадки, коли затриманих ЛГБТКІ+ поміщали в установи, які не відповідають їхній гендерній ідентичності, і регулярно адміністративною практикою є затримання осіб незалежно від їхніх критеріїв вразливості та підвищених ризиків інтерсекційної дискримінації.

Як йдеться у звіті Польського Міграційного Форуму: Національне законодавство гарантує, що представники НУО можуть контактувати з особами, які перебувають під вартою, з метою надання їм психологічної підтримки (...) В одному випадку (...) суд взяв до уваги психологічний висновок, виданий психологом з-поза меж центру. Це свідчить про важливість доступу до зовнішньої допомоги та психологічної оцінки для іноземців, які перебувають під вартою. Однак, як зазначає автор, у 2021 році цей доступ для громадських організацій було скасовано без жодних підстав.

Як задокументовано у звіті Польського Міграційного Форуму «Всі навколо нас страждають» про поточний стан в охоронюваних центрах для біженців, психологічний стан утримуваних там осіб, швидко погіршується внаслідок травм, яких вони зазнали раніше, їхнього досвіду як меншини, а також тривалої ізоляції та невизначеності щодо їхнього правового статусу. Це поєднується з відсутністю постійної психологічної та психіатричної підтримки, а також обмеженням державою доступом громадських організацій.

Тривале утримання під вартою є особливо болючим для ЛГБТКІ+ осіб, які часто позбавлені підтримки інших затриманих, а іноді навіть стають жертвами насильства. Громадські організації в інтерв'ю повідомляли про випадки спроб або заяв про суїцидальні наміри та самопошкодження серед шукачів притулку з групи SOGIE. Це збігається з відповідною експертизою УВКБ ООН щодо впливу умов перебування біженців на психічний стан представників вразливих груп. Пост-аудит центрів для біженців, проведений

Вищою контрольною палатою Республіки Польща у 2023 році, показав, що вони не тільки не надають психологічної підтримки, але навіть загострюють і закріплюють посттравматичні розлади. Після закриття Польським Міграційним Форумом найбільших програм психологічної підтримки в місцях утримання під вартою, затриманим ЛГБТКІ+ залишається покладатися на системні рішення, які наразі є недоступними.

Ключові висновки:

1. На етапі прийому, гуманітарні організації та організації, що підтримують біженців в Польщі повідомляють про серйозні системні перешкоди, що заважають інклюзивному гуманітарному реагуванню на потреби ЛГБТКІ+ осіб. До них відносяться недостатня підготовка гуманітарних працівників, прикордонних служб та органів державного управління, а також законодавча невидимість і шкідливі прикордонні практики, що перешкоджають належному захисту та гуманітарному доступу.
2. Дослідження показують, що умови в центрах утримання та прийому біженців можуть бути особливо шкідливими для ЛГБТКІ+ біженців, яких часто поміщають у переповнені приміщення, схожі на в'язниці, де вони зазнають погіршення психічного та фізичного здоров'я або навіть ризику детранзишна.
3. При реагуванні на переміщення ЛГБТКІ+ місцеві і міжнародні актори повинні брати до уваги ризики, пов'язані із сейфгардінгом, і стандартизувати їх.
4. Хоча підтримка ЛГБТКІ+ біженців варіюється залежно від їхньої міграційної траєкторії, їхній захист повинен пріоритетувати орієнтовану на SOGIESC юридичну допомогу та переклад, психологічну та медичну підтримку, а також ефективну оцінку вразливості та адвокацію безпечних шляхів. Вибіркове співчуття та подвійні стандарти щодо ЛГБТКІ+ біженців через їхню міграційну траєкторію підбивають довіру суспільства до гуманітарних стандартів.

5. Ефективне інклюзивне гуманітарне реагування вимагає чіткого розподілу завдань і обов'язків між його виконавцями. Приклад Польщі показує, що місцеві актори мають перевагу в доступі до бенефіціарів на етапі прийому, але потребують підтримки в плані сталого фінансування та стандартизованих процедур і політик SOGIESC.

2. ІНТЕГРАЦІЯ. РОЗПОДІЛ ДОВГОСТРОКОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ІНТЕГРАЦІЮ ЛГБТКІ+ БІЖЕНЦІВ

Ми дуже хочемо запросити людей залишитися тут, з нами. Просто це важко зробити в країні, яка має історію ненависті до ЛГБТКІ+ (...) Часто [біженці] - це ті, хто не хоче залишатися, тому що тут для них нічого немає (ЛГБТКІ+ активіст неформальної групи)

Польща не є винятком з правил. Бракує процедур і практики, але це можна зробити при наявності правильної підтримки, крок за кроком (координатор проектів у міжнародній організації)

Надання послуг з інтеграції ЛГБТКІ+ людей з досвідом переміщення у Польщі лежить, в першу чергу, на організаціях громадянського суспільства, за фінансової підтримки міжнародних акторів та експертизи в інших регіональних контекстах.

Розміщення

Одним з істотних викликів у наданні послуг новоприбулим біженцям і мігрантам у Польщі після 2022 року є доступ до безпечного середньо- та довгострокового житла. Оскільки ЛГБТКІ+ біженці та мігранти особливо вразливі до бездомності та експлуатації в гуманітарних ситуаціях, забезпечення квір-френдлі житла залишається пріоритетом для багатьох гуманітарних організацій у Польщі. Згідно зі статистикою британської асоціації Stonewall, кожен п'ятий представник ЛГБТКІ+ в Європі був бездомним, а серед трансгендерних людей - кожен четвертий³⁹. Як зазначено у звіті Кампанії проти гомофобії, ЛГБТКІ+ люди значно частіше стикаються з проблемою бездомності в Польщі (16,5% у 2020 році)⁴⁰, а згідно зі звітом Міністерства сім'ї, праці та соціальної політики з лютого 2024 року, з 31 000 бездомних у Польщі 10% є

39 Stonewall (2016), ЛГБТ в Британії, https://www.stonewall.org.uk/system/files/lgbt_in_britain_-_trans_report_final.pdf

40 Кампанія проти гомофобії (2020), Звіт за 2019-2020 роки, https://kph.org.pl/wp-content/uploads/2021/12/Raport_Duzy_Digital-1.pdf

мігрантами, 6% з яких - громадяни України⁴¹. Таким чином, житлова вразливість серйозно впливає на ЛГБТКІ+ біженців та мігрантів, які залишаються під високим ризиком виключення та застосування расистських практик при пошуку житла. Ті, хто змушений шукати житло терміново, після охоронюваного або колективного розміщення, як правило, мають менші шанси на реальну безпеку і меншу мотивацію шукати підтримку в мігрантській спільноті.

ЛГБТКІ+ мігранти та біженці можуть шукати приватне житло на вільному ринку або подавати заявки на місце в одному з небагатьох притулків, які працюють під керівництвом громадських організацій. Деякі респонденти повідомили, що до їхніх притулків потрапляли люди, перенаправлені з інших організацій, де їм відмовляли у наданні житла, мотивуючи своє рішення мовною ознакою. Крім того, деякі альтернативні житлові програми, такі як Агенції соціальної оренди, що підтримуються організацією «Хабітат для людства», пропонуючи їх місцевим органам влади, обмежують свої послуги для «українських біженців»⁴².

Мало того, що польський ринок приватного житла переживає економічний спад, так ще й зростання антибіженських настроїв та «вигорання» допомоги в Польщі залишає потенційних орендарів у ситуації гострого дефіциту та піддається впливу подвійних стандартів і расизації.

Тут поляки не хочуть здавати житло кому попало. У мене є друзі, які шукали житло, представники ЛГБТ. Вони теж виглядають... Скажімо так, нестандартно для Польщі. І вони дуже довго шукали житло, вони шукали 3,5 місяці, тому що їм казали, що воно вже здане, хоч оголошення ще висить (КІІ 4)

Як повідомили респонденти, які надають житло для ЛГБТКІ+ біженців, приватне житло та «польська гостинність» є тимчасовим рішенням з підвищеним фактором ризику⁴³. Починаючи з 2023 року, це дослідження задокументувало значне зростання

41 Інтеграція мігрантів (2024), Польща. Бездомність серед мігрантів, https://migrant-integration.ec.europa.eu/news/poland-homelessness-among-migrants_en

42 Хабітат для людства (2023), Посібник для агентцій соціальної оренди житла, https://habitat.pl/files/san/Guide_on_Social_Rental_Agencies-PL.pdf

43 NGO.pl (2023), «Жодного безпечного місця», <https://api.ngo.pl/media/get/202767>

антибіженських настроїв⁴⁴ та антиукраїнських наративів⁴⁵ у Польщі, а також посилення гуманітарної виснаженості⁴⁶ на більшості, якщо не на всіх, рівнях і групах акторів, які надають допомогу - від громадянського суспільства до міжнародних організацій⁴⁷. Приблизно кожен третій біженець стикався з «різними видами напруженості» в приватному проживанні, згідно з аналізом приватного розміщення УВКБ ООН, представленим в рамках кластера «Притулок» у червні 2024 року⁴⁸. З іншого боку, ознайомча місія МОМ у вересні 2024 року вказує на зростаючу тенденцію до трудової експлуатації, пов'язану з домовленостями про житло⁴⁹. Як вказують Керівні принципи УВКБ ООН 2021 року та респонденти цього дослідження, ЛГБТКІ+ люди піддаються підвищеному ризику сексуальної або трудової експлуатації, особливо в умовах ненадійного працевлаштування або житла⁵⁰.

Кейсворк

Деякі організації навчилися працювати з ЛГБТКІ+ біженцями і призначили спеціалізованих кейс-воркерів, які пройшли навчання в міжнародних або місцевих організаціях (як внутрішніх, так і зовнішніх). Як зазначає один із кейс-воркерів: «Це робота, заснована на довірі. Людина, яка не є квір-людиною, з меншою ймовірністю зрозуміє, з чим вона має справу, пояснює вона. Коли хтось у нашій організації бачить, що комусь може знадобитися додаткова підтримка, він направляє його до мене (КІ 1). У такій допомозі дуже важлива тісна співпраця з юристом і перекладачем.

44 Euractive (2024), Підтримка Польщі щодо прийому українських біженців сягнула нового дна, <https://www.euractiv.com/section/politics/news/polish-support-for-receiving-ukrainian-refugees-reaches-new-low/>

45 Bryant, Hargrave, Jarosz et al. (2024), Навігація наративів у гуманітарному реагуванні на ситуацію в Україні, <https://odi.org/en/publications/navigating-narratives-in-ukraine-humanitarian-response-amid-solidarity-and-resistance/>, pp. 24

46 HIAS (2023), Боротьба з виснаженням співчуття, <https://hias.org/news/combating-compassion-fatigue-serving-polands-refugees/>

47 Jarosz (2024), Де ми зараз?, <https://konsorcjum.org.pl/raport-gdzie-teraz-jestesmy/>

48 UNHCR (2024), data.unhcr.org/en/search?type%5B0%5D=document&working_group=372§or_json=%7B%220%22:%20%220%22%7D§or=0

49 Конфіденційне надання приватної інформації групі дослідників.

50 UNHCR (2023), Робота з лесбійками, геями, бісексуалами... <https://emergency.unhcr.org/sites/default/files/2024-01/Working%20with%20lesbian%2C%20gay%2C%20bisexual%2C%20transgender%2C%20intersex%20persons%20in%20forced%20displacement%2C%202021.pdf>

Кейсворк орієнтований на ЛГБТКІ+ це важливий підхід в контексті надання можливості людям стати на ноги, коли вони стикаються з інституційними перешкодами в доступі до житла, працевлаштування або освіти. У випадку з неповнолітніми та іншими групами, що зазнають перехресного виключення, міжнародні організації мають особливу можливість встановлювати стандарти кейсворку, які згодом стануть зразком на місцевому рівні.

Доступ до медичних послуг для ЛГБТКІ+ осіб

Доступ до медичних послуг для ЛГБТКІ+ осіб у Польщі залишається серйозним викликом, що характеризується системними прогалинами та соціальною стигмою. Згідно зі звітом Агентства з фундаментальних прав (FRA) report⁵¹ 19% ЛГБТІК зазнали дискримінації з боку медичних або соціальних працівників. Брак знань про специфічні потреби ЛГБТІК людей у сфері охорони здоров'я в поєднанні з упередженістю та відвертою ворожістю, а також мовними бар'єрами роблять квір-біженців особливо вразливими до ризиків для здоров'я. Це супроводжується фінансовим бар'єром для доступу до дружніх до ЛГБТК медичних працівників, оскільки в державній системі охорони здоров'я їх небагато.

Особливо гостро це стосується трансгендерних осіб, яким для продовження гормональної терапії необхідно надати медичну документацію; за її відсутності ендокринологи вимагають психологічну або психіатричну оцінку, що свідчить про відсутність протипоказань для медичного переходу, а також лист від психолога для виписки рецепту на гормональні препарати. Трансгендерні шукачі притулку, які перебувають в утриманні під вартою, не мають доступу до гормональної терапії, а наслідки її раптового припинення не визнаються. Вони змушені покладатися на підтримку окремих активістів і громадських організацій, які часто не мають фінансових можливостей покрити витрати на медичні консультації та ліки. Більше того, оскільки обстеження та медичні прийоми для людей, які живуть з ВІЛ, недоступні для тих, хто не має медичного страхування, багато шукачів притулку фактично позбавлені доступу до лікування. Хоча антиретровірусна

⁵¹ FRA Europe (2024), ЛГБТІК на роздоріжжі, <https://fra.europa.eu/en/publication/2024/lgbtiq-crossroads-progress-and-challenges>

(АРВ) терапія доступна безкоштовно, для її ефективності необхідно проходити регулярні обстеження та відвідувати клініки сексуального здоров'я (а в усій Польщі таких клінік лише 17).

Відсутність доступу до лікування, поєднана з табу навколо ІПСШ (інфекцій, що передаються статевим шляхом) та стигматизацією пацієнтів, посилює ізоляцію людей, які живуть з ВІЛ, та погіршення їхнього здоров'я.

Ключові висновки:

1. На рівні інтеграції ЛГБТКІ+ біженці стикаються з серйозними перешкодами у доступі до житла, охорони здоров'я, розміщення та адміністративної підтримки.
2. У результаті ЛГБТКІ+ біженці потребують спеціалізованої команди, підготовленої до роботи та комунікації з вразливими групами. Місцеві ЛГБТКІ+ та мігрантські організації обмінюються експертизою та мапують ресурси одна одної. Міжнародні організації також повинні здійснювати мапування доступної місцевої підтримки, щоб визначити прогалини та сприяти сталим рішенням.
3. На рівні інтеграції розмиваються межі між тим, що залишається відповідальністю держави та її адміністрації, а що має бути передано місцевим та міжнародним організаціям. Передача інтерсекційних навичок і роботи державним органам влади має стати пріоритетом у покращенні становища ЛГБТКІ+ біженців.

3. ІНТЕРСЕКЦІЙНА СПІВПРАЦЯ ТА МЕЙН-СТРИМІНГ ПІДХОДУ SOGIESC

Інтерсекційне реагування та адвокація щодо переміщення ЛГБТКІ+ осіб

Це працює в обидва боки. Ми показуємо їм, вони показують нам. Принаймні, так має бути (КІІ 3, місцева ЛГБТКІ+ організація)

Цінний процес навчання, цінна перспектива. Тільки вони виїжджають з Польщі, а біженці все ще прибувають (КІІ 5, місцева міграційна організація про стратегію виходу INGO)

Інтерсекційний підхід до просування прав людини ЛГБТКІ+ біженців і мігрантів дедалі більше впроваджується польськими громадськими організаціями та міжнародними гуманітарними акторами у сфері прийому українців, значно меншою мірою – щодо осіб з інших міграційних маршрутів. Виклики, з якими стикаються ЛГБТКІ+ біженці на етапах прийому та інтеграції, перелічені у звіті, можуть бути подолані, але не в умовах інституційного вакууму чи силами окремих акторів. Розвиток спроможності, розширення охоплення та залучення спільнот ЛГБТКІ+ біженців і мігрантів — щоб бути реальним, а не формальним — має відповідати міжнародним стандартам, здійснюватися у співпраці з державними органами та сприяти підсиленню голосів і дій місцевих організацій та відповідних спільнот⁵².

Досвід надавачів допомоги для ЛГБТКІ+ біженців і мігрантів у Польщі надає приклади як успішної співпраці, взаємного навчання та спільної адвокації, так і розчарування та гуманітарної втоми, що особливо відчутно позначається на надавачах допомоги із середовища меншин. Цей розділ є коротким каталогом успішної співпраці у сфері переміщення ЛГБТКІ+ осіб, демонструючи креативні, часто інноваційні рішення та нові платформи, які сприяли позитивним змінам.

52 EUAA (2024), Звіт про притулок 2024. Надання захисту та підтримки заявникам з різними SOGIESC, <https://euaa.europa.eu/asylum-report-2024/44-providing-protection-and-support-applicants-diverse-sogiesc>

ПРИКЛАД 1: Взаємне навчання на рівні місцевої спільноти

Локально кероване гуманітарне реагування на українському кордоні сприяло формуванню низки найкращих практик та успішних форм співпраці для підтримки ЛГБТКІ+ осіб. Один із таких прикладів — обмін ресурсами та передача знань між міграційними та ЛГБТКІ+ організаціями, які працюють у межах одного регіону (воєводства) або муніципалітету.

«Культура рівності» — це асоціація, що базується у Вроцлаві⁵³ та підтримує ЛГБТКІ+ осіб з 2014 року, надаючи індивідуальну допомогу та житло для квір-людей, зокрема біженців. Асоціація Nomada є однією з найбільших організацій у Польщі, що підтримують вимушених мігрантів, надаючи їм спеціалізовану юридичну допомогу та переклади, а також займаючись адвокацією проти мови ворожнечі, насильства на ґрунті упереджень та гендерно зумовленого насильства. Зіткнувшись із гуманітарною кризою, ці організації, замість конкуренції за обмежені ресурси та гранти, — як вони самі це описують — визначили потреби одна одної та сфери експертизи й підтримки. У результаті Nomada перенаправляє квір-осіб до безпечного житла, яке надає Культура рівності, а обидві організації спільно використовують юридичну команду Nomada для справ, орієнтованих на SOGIESC.

Подібним прикладом є співпраця між Фундацією «Варшавський дім» та Асоціацією «Фемінотека», які, надаючи безпечне житло для ЛГБТКІ+ осіб, жінок і дівчат, можуть спільно використовувати ресурси, а також разом здійснювати адвокацію та подавати заявки на фінансування за потреби. З їхньої точки зору, грамотне управління спільними ресурсами дає організаціям більшу гнучкість у витратах, оскільки з них не знімається весь тягар відповідальності за реагування на потреби кожного бенефіціара. Крім того, це підвищує їхню довіру серед потенційних донорів.

Ми трохи «свіжіші» в цьому питанні, ніж «Фемінотека», тому вони трохи підказали нам, на що звернути увагу [при відкритті притулку], - зізнається керівниця організації. Спочатку, серед більш досвідчених організацій, ми відчували себе як ні риба,

53 Culture of Equality Website, <https://kulturarownosci.org/>

ні м'ясо. Тепер я думаю, що ми заслужили право на те, щоб нас вважали такими, що роблять "хорошу роботу" (КП 8).

На місцевому рівні між різними акторами, що спеціалізуються на підтримці маргіналізованих груп, зокрема мігрантів та ЛГБТКІ+ осіб, розквітло кілька таких форм співпраці. Водночас деякі організації, які надавали підтримку ЛГБТКІ+ біженцям, вирішили цього не робити або відмовилися від подальшої діяльності, попри наявний потенціал. Як вони зазначили, співпраця з іншою (або конкретною) місцевою організацією чи взяття на себе ролі лідера проекту не входило в їхні інтереси. *Ми хочемо надавати підтримку по-своєму і не розвивати свій бренд (КП 7)* - зазначив один з лідерів місцевої громадської організації. Ми стільки років живемо в одному місті та не співпрацювали. *Ми не хочемо раптово приймати рішення, про які будемо шкодувати під час кризи. Постраждаємо ми, постраждають люди, яким ми допомагаємо (КП 13)* - пояснює інший.

Те, що надихає організації меншин на співпрацю, — це спільна відповідальність і розподіл ресурсів, взаємна довіра до експертизи та репутації, довіра з боку донорів, спільна адвокація на місцевому рівні та процес взаємного навчання. Те, що їх стримує, — це побоювання надмірного розширення своєї діяльності та цільової аудиторії, перевантаження власної команди, ризиків у спільному проекті та негативного досвіду співпраці. Рідше організації хвилювалися через можливу втрату своєї репутації або перевагу в співпраці з місцевою владою через новий «ярлик» («квір» або «біженець»).

Висновки:

1. Заохочення сталого надання допомоги ЛГБТКІ+ біженцям через розподіл завдань на місцевому рівні. Залучення місцевих акторів різних профілів до спільних проектів та тренінгів (із фокусом на захист ЛГБТКІ+ осіб або біженців).
2. Сприяння покращенню практик місцевої державної адміністрації у мейнстримінгу інклюзії та захисту ЛГБТКІ+ біженців і мігрантів.
3. Мейнстримінг підходу SOGIESC у роботу громадських організацій, які не спеціалізуються в роботі з ЛГБТКІ+.

ПРИКЛАД 2: Отримання квірового доступу та прийняття невидимості через ЛГБТКІ+ неформальні групи та транскордонні коаліції

З точки зору міжнародних акторів, ключовим питанням у сфері переміщення ЛГБТКІ+ осіб є вибір між реагуванням на потреби чи реалізацією концепції, тоді як місцеві потреби можуть відрізнятися від припущень міжнародних організацій. Важливо також знайти етичні та адекватні способи взаємодії та консультацій з ЛГБТКІ+ групами не тоді, коли це зручно, а тоді, коли це сприяє реальним змінам і наближає послуги до бенефіціарів.

Одним із головних обмежень для міжнародних гуманітарних акторів, які прагнуть забезпечити доступ і допомогу ЛГБТКІ+ біженцям через місцевих партнерів, є те, що в багатьох кризових умовах підтримка надається неофіційними групами та спільнотами (колективами, квір-спільнотами, групами підтримки, які ведуть мігранти)⁵⁴. У таких контекстах, поширених у Центральній та Східній Європі, передкризова маргіналізація та криміналізація сексуальних меншин призводять до небажання реєструвати організації або публічно заявляти про свою гуманітарну діяльність. Такі групи можуть користуватися довірою, забезпечують доступ для ЛГБТКІ+ меншин, створюють транскордонні мережі для обміну інформацією та підтримки, або отримують гуманітарний доступ до кризових зон, які залишаються недосяжними для більшості міжнародних акторів (наприклад, до білоруського кордону).

Невидимість, гнучка структура або децентралізація прийняття рішень можуть бути стратегічним вибором, який дозволяє діяти, але унеможливує фінансування. Незареєстровані організації стикаються з серйозними перешкодами в отриманні фінансування для своєї діяльності. Таким прикладом є квір-колективи українських та білоруських меншин і мігрантів, які поширилися в Польщі після 2020 року і надають суттєву допомогу ЛГБТКІ+ особам, які були змушені покинути свої домівки через ризик переслідувань. Вони залишаються - часто навмисно - поза межами досяжності МНУО, громадських діячів і навіть інших організацій

54 DDaigle, M. (2021), Як працівники гуманітарної сфери повинні враховувати питання ЛГБТ+ у своїй роботі?, <https://odi.org/en/insights/how-humanitarians-should-consider-lgbt-issues-in-their-work/>

меншин⁵⁵. За словами активістки білоруської групи, що надає допомогу трансбіженцям: *Нас немає на їхній мапі (...) Ми інакше розуміємо довіру* [ніж міжнародні НУО] (КП 19).

Польща може стати цікавим прикладом для вивчення міжнародного реагування на неформальні гуманітарні ініціативи в контексті двох криз на східному кордоні ЄС. З 2022 року міжнародні актори були змушені ухвалювати стратегічні рішення — чи підтримувати неформальні ініціативи допомоги, чи заохочувати їх реєстрацію, чи шукати креативні рішення для перенаправлення фінансування на реагування в Білорусі.

Прикладом співпраці між гуманітарними операторами та неформальними місцевими організаціями, що надають допомогу ЛГБТКІ+ переміщеним особам, може бути колектив «Queer Without Borders» (Квир без Кордонів)⁵⁶. Неформальна коаліція з трьох зареєстрованих організацій, однієї асоціації асоціацій та одного неформального колективу працює з більшою гнучкістю та конфіденційністю, що має істотне значення для надання допомоги ЛГБТКІ+ біженцям, переважно неукраїнцям, які є недоступними для інших акторів. Група працює з окремими особами, які представляють конкретні організації та галузі знань, такі як переклад чутливий до SOGIESC (Асоціація «МОВА»), інклюзивне житло та холистичний кейсворк (Кухня Конфлікту), пряма гуманітарна допомога на білоруському кордоні (Група Границя), інклюзивна міграційна політика та збір даних (Міграційний консорціум), а також медична та юридична допомога трансгендерним та небінарним біженцям та мігрантам (Фундація «Лямбда Польща»).

Виклик полягає у забезпеченні ресурсів для скоординованих дій і матеріальної допомоги бенефіціарам, зокрема неукраїнським квир-біженцям. Група шукає партнерів і фінансування через донорів, які підтримують феміністичні та квир-ініціативи, такі як Guerilla Fund, FemFund, ActionAid та Fund for Diversity (раніше). Проривом стала співпраця з Гуманітарною лідерською академією (Humanitarian Leadership Academy, HLA), яка забезпечила прозору та потужнішу

55 TVP World (2024), Квир не звідси. Квир-біженці знаходять свій голос <https://tvpworld.com/83724015/belarus-ukraine-turkmenistan-queer-refugees-find-their-voice>

56 Цей звіт є результатом співпраці Академії гуманітарного лідерства та організації «Queer Without Borders», тому цей приклад є автоетнографічним.

адвокацію й дослідження, надаючи платформу та сталість для трансформаційних дій, керованих меншинами.

Ця підтримка дала змогу проінформувати зацікавлені сторони на Спільній дипломатичній зустрічі чи конференції ILGA Europe у 2024 році, а також надавати експертизу Спеціальному доповідачу ООН та БДІПЛ щодо ефективного запобігання дискримінації та насильству проти ЛГБТКІ+ біженців у Польщі.

Головним обмеженням такої співпраці є взаємна довіра та адміністративні рамки, що визначають її можливості. Усі учасники несуть певні ризики в цьому експериментальному форматі взаємодії, який є новим для більшості гуманітарних акторів.

Висновки:

1. Довіра та гуманітарний доступ є ключовими ресурсами для ефективного надання послуг ЛГБТКІ+ біженцям і мігрантам, особливо коли такий доступ (територіальний, політичний) може поставити під загрозу мандат міжнародного актора в країні.
2. Зміцнення неформальних або транскордонних коаліцій несе певні ризики, але водночас дає змогу досягати реальних бенефіціарів у ситуаціях, коли переміщення ЛГБТКІ+ осіб зустрічається з стигматизацією та насильством. Міжнародні актори можуть забезпечити певний рівень захисту та довіри в обмін на фокусування на найбільш вразливих ЛГБТКІ+ спільнотах без формального підходу чи токенизму.

ПРИКЛАД 3: Адвокація найкращих практик: Мейнстрімінг SOGIESC та практичні рішення

Humanitarian assistance for those experiencing cross-discrimination
Гуманітарна допомога для тих, хто зазнає перехресної дискримінації, не може бути випадковістю чи експериментом — одноразовим короткостроковим проектом із невизначеними наслідками для бенефіціарів. Як було продемонстровано в попередніх розділах, необхідно покривати базові потреби, такі як безпечне житло чи доступ до медичних послуг, враховуючи теж специфічні потреби. Пріоритетом має бути створення сталих

партнерств і рішень, що відповідають цим критеріям, у поєднанні зі спільною адвокацією за системні зміни (за можливості)⁵⁷. Нижче наведено приклади зворотного зв'язку, який місцеві актори надали міжнародним організаціям щодо мейнстримінгу SOGIESC.

Я відчуваю, що наша робота — це експеримент. У нас є перевірене рішення та люди в нашому притулку, але немає можливості забезпечити постійне фінансування - пояснює один із кейсворкерів місцевої громадської організації (КП 11). Квір-біженці — це як лакмусовий папірець. Усе звучить добре, поки це не потребує значних витрат - додає інший респондент із великим досвідом роботи в міграційній організації (КП 17). Місцеві організації зазначають, що сталі рішення, такі як спеціалізований притулок (тимчасове житло) або соціальний супровід ЛГБТКІ+ біженців і мігрантів, вимагають додаткової роботи та ресурсів, які ускладнені фінансовою нестабільністю та відсутністю стратегій виходу для їхніх партнерів. Створення каталогу найкращих практик, рішень і стратегій SOGIESC, які можна застосовувати в інших кризових ситуаціях, потребує довгострокової підтримки та оцінювання.

Нам бракує моста між кризовими рішеннями та їхньою нормалізацією, інтеграцією в систему, коли щось справді працює. Якщо це і відбувається, то лише поверхнево - пояснює координатор одного з притулків, орієнтованих на ЛГБТКІ+ (КП 14). Крім того, представник ORAM в інтерв'ю наголосив, що роль донора та гуманітарного оператора — латати дірки в системі, а не замінювати її. Мейнстримінг підходу SOGIESC у гуманітарний цикл повинна слугувати мостом, що з'єднує кризове реагування з виявленням особливих потреб і подальшою їх інтеграцією в інституції, практики та правові рамки для майбутніх надзвичайних ситуацій⁵⁸. На думку більшості респондентів, які порушували питання майбутнього діяльності, цей міст у польському реагуванні на переміщення ЛГБТКІ+ осіб очевидно відсутній. Більше того, відсутність відчуття перспективи застосування перевірених рішень, навіть у меншому масштабі, місцеві організації називали одним із головних чинників своєї гуманітарної втоми або відсторонення від

57 IPPF (2019), LGBTQ+ Інклюзія в гуманітарній діяльності: Вразливість та можливості ЛГБТКІ+ у кризових ситуаціях, https://www.humanitarianlibrary.org/sites/default/files/2020/08/1.2019IPPFHumanitarian_LGBTQCapabilityStatement.pdf

58 CDAC (2022), Свідоме включення людей із різноманітними SOGIESC (ЛГБТКІ+ осіб) у комунікацію, залучення спільнот та підзвітність. aap-inclusion-psea.alnap.org/system/files/content/resource/files/main/SOGIESC%2Binclusion%2Bbrief_final.pdf

діяльності. Також висувалися звинувачення в пінквошингу, коли питання переміщення ЛГБТКІ+ осіб використовуються іншими гуманітарними акторами інструментально.

Висновки:

1. Мейнстрімінг інклюзії та підходу SOGIESC у гуманітарну діяльність може сприйматися як спроба пінквошингу. Щоб ефективно впроваджувати SOGIESC, такі партнерства повинні однаково зосереджуватися як на конкретних результатах, так і на довгостроковій стратегії виходу. Адвокація прав ЛГБТКІ+ біженців і мігрантів означає підтримку рішень, які вже працюють, і здатні ще більш ефективно відповідати на існуючі потреби.
2. Контекст Польщі, зміни в державній політиці та системі надання притулку, а також реальність двох гуманітарних криз дають підстави вважати, що необхідність підтримки ЛГБТКІ+ біженців і мігрантів не зникне найближчим часом.

Спільнота притулку Кухні Конфлікту

Посилання на Toolbox (звіт, що описує Програму притулків).

У 2022 році Фундація “Кухня Конфлікту” реалізувала проєкт, результатом якого стало створення Притулку у Варшаві. Цей притулок був задуманий як місце для молодих чоловіків у русі, поєднане з комплексною підтримкою з боку соціальних працівників/асистентів з неурядових організацій. Фундація також займається розбудовою спільнот, сприяючи взаємозв'язкам як між людьми в русі, так і між ними та місцевою громадою. Ця група була визнана особливо вразливою, оскільки не мала належного доступу до інших варіантів житла чи соціального супроводу для біженців. Здебільшого це чоловіки, які зазнають дискримінації через расову упередженість у процесі прийому, а також мають інші вразливі ідентичності (зокрема ЛГБТКІ+).

Серед бенефіціарів Фундації є також ЛГБТКІ+ особи, які часто не мають або мають дуже обмежені альтернативи на ринку житла та нерідко мають досвід перебування на польсько-білоруському кордоні. Фундація пропонує їм кількомісячне проживання з кейсворком та підтримкою у пошуку роботи, що залежить від наявності дозволу на працевлаштування та погодження умов співпраці, включаючи протоколи безпеки. Організація надає комплексну підтримку у пошуку нового житла та роботи, водночас створюючи безпечний простір та ЛГБТКІ+-френдлі атмосферу. Також фундація формує спільноту нинішніх і колишніх бенефіціарів програми (“Shelter Fellows”), які можуть підтримувати одне одного.

“Кухня Конфлікту” тісно співпрацює з Гуманітарною лідерською академією та організаціями, що входять до Queer Without Borders. Цей звіт є результатом цієї співпраці.

ПІДСУМОК

«Ми не моноліт, і часом здається, що вони [організації] про це забувають (...) Дивись, українська дівчина, яка приходить за рецептом, має одні потреби, а гей, закритий [у центрі утримання], — зовсім інші» (КП 9)

Примусово переміщені ЛГБТКІ+ особи, які прибувають до Польщі, стикаються із системною дискримінацією, вибірковою емпатією та роками накопиченою, підживлюваною державою ворожістю та іншуванням. Незважаючи на це, нещодавній прийом біженців мав і позитивні наслідки. Період 2021–2024 років висвітив присутність цієї часто невидимої групи та спонукав місцевих акторів і ініціативи, очолювані меншинами, шукати підтримку для мейнстрімінгу SOGIESC у свої внутрішні програми.

Цей звіт мав на меті поінформувати зацікавлені сторони та гуманітарні організації про останні зміни в контексті переміщення ЛГБТКІ+ осіб, які надихнули — або змусили — місцевих і міжнародних гуманітарних акторів у Польщі адаптувати свої послуги до потреб нововиявлених груп ризику. Аналіз зібраного матеріалу підтверджує, що міжсекторальна підтримка ЛГБТКІ+ осіб із досвідом вимушеної міграції наразі стрімко розвивається, створюючи як виклики, так і нові платформи для співпраці. Втім, більшість такої співпраці відбувається між місцевими організаціями або між міжнародними та локальними організаціями, що ускладнює інституційні та законодавчі зміни. Очікувані в 2025 році впровадження Пакту про міграцію та притулок та Міграційної стратегії можуть створити можливості для включення ЛГБТКІ+ біженців і мігрантів у публічний та політичний дискурс.

Цей звіт пропонує унікальний аналіз міжсекторальної співпраці в межах гуманітарного реагування Польщі на потреби ЛГБТКІ+ біженців. Він демонструє, що, хоча польське реагування частково охопило потреби цієї групи, наразі ще зарано оцінювати майбутнє інтерсекційних підходів, особливо в контексті стратегій виходу міжнародних НУО. Однак фундамент уже закладено. Для реалізації глибших змін знадобляться спільні зусилля державних органів, міжнародних гуманітарних організацій, місцевих акторів, ЛГБТКІ+ спільнот та їхніх союзників. Рішення та найкращі практики,

представлені у звіті, вказують на необхідність новій формі співпраці та довіру для ефективного інтерсекційного реагування, інтеграції та операціоналізації SOGIESC, щоб відповідати на потреби ЛГБТКІ+ осіб на всіх етапах їхньої подорожі. Потреби та присутність ЛГБТКІ+ біженців, зміцнені паралельними кризами та політикою безпеки ЄС, не зникнуть найближчим часом.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Збільшення масштабів вимушеної міграції ЛГБТКІ+ осіб до Польщі висвітлює існуючі структурні та міжсекторальні перешкоди, а також можливості для вдосконалення чинних стандартів, процедур і методів співпраці. Спираючись на дані, зібрані у цьому звіті, ми рекомендуємо наступне:

ДЛЯ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА АГЕНТСТВ ООН:

- У рамках механізму локалізації підтримуйте місцеві організації у програмуванні їхньої діяльності на основі цілісного та інтерсекційного підходу, щоб належним чином враховувати особливі потреби перехресно дискримінованих груп та осіб у русі.
- Особливо підтримуйте коаліції та багатосторонні угоди між місцевими акторами та неформальними групами, які можуть обмінюватися експертизою та ресурсами для допомоги специфічним групам (міграційні НУО та ЛГБТКІ+-орієнтовані НУО).
- Сприяйте ЛГБТКІ+-орієнтованій допомозі та гуманітарному програмуванню в контексті переміщення. Свідомо включайте та адвокатуйте фокус на SOGIESC у відповідних кластерних ініціативах та адвокаційній діяльності, особливо у сферах Захисту та Притулку (Польща).
- Визначайте SOGIESC як наскрізне питання в гуманітарному реагуванні, спираючись на актуальні дані та консультації з місцевими експертами.
- Посилюйте голоси місцевих ЛГБТКІ+ мігрантів та експертів у національній та міжнародній адвокації, особливо якщо чинна правова база та політична риторика не забезпечують безпечного простору для порушення цих питань. Робіть це разом із ними, а не замість них. Уникайте токенізму та пінквошингу у своїх діях та партнерствах, оскільки це може поставити під загрозу вашу місцеву довіру та легітимність.

Для локальних організацій:

- Створюйте та розвивайте мережі та міжсекторальні координаційні платформи. Шукайте партнерства з іншими організаціями, які можуть мати ресурси, персонал або експертизу, необхідні для ефективного реагування на потреби примусово переміщених ЛГБТКІ+ осіб, особливо у вашому регіоні чи муніципалітеті.
- Запровадьте процедури та політики щодо сейфгардінгу, інклюзивності діяльності та питань, пов'язаних із SOGIESC, особливо якщо ви надаєте пряму допомогу бенефіціарам, які можуть мати додаткові потреби. Приділяйте особливу увагу вимогам безпеки та анонімності осіб, а також використанню інклюзивної SOGIESC-термінології у вашій щоденній роботі та матеріалах.
- Підтримуйте суб'єктність бенефіціарів через розбудову спільнот, інтеграційну роботу та залучення їх до діяльності організації. Уникайте епістемічної експлуатації під час вивчення потреб і ситуації спільнот, з якими та для яких ви працюєте.

Для представників держави та відповідних органів:

- Надавайте регулярне навчання та оцінювання щодо роботи з переміщеними ЛГБТКІ+ особами, з особливим акцентом на Управління у справах іноземців та прикордонні служби, а також органи місцевої державної адміністрації. Залучайте зовнішніх експертів та організації для проведення цих тренінгів і чітко комунікуйте очікування.
- Запобігайте, деескалуйте та притягайте до відповідальності за квірфобні та ксенофобні висловлювання у публічному просторі, особливо з боку представників держави.
- Надавайте допомогу та забезпечуйте доступ до належних житлових умов, які будуть безпечними для ЛГБТКІ+ осіб у нестабільних або загрозливих ситуаціях. Забезпечуйте або підтримуйте безпечне житло для тих, хто перебуває у особливо вразливому становищі.

